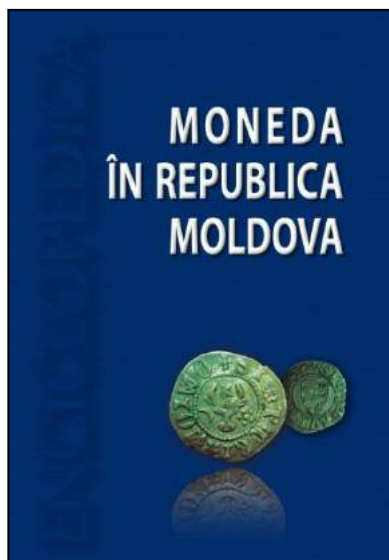

MONEDA ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Coordonatori: Ana Boldureanu, Eugen Nicolae
Biblioteca Științifică Centrală „Andrei
Lupan” (Institut), Chișinău, 2015, 504 p.*

Finele anului 2015 a fost marcat în mediul academic la Republicii Moldova de o nouă apariție editorială în domeniul numismaticii. Este vorba de cel de-al doilea volum din seria „*Enciclopedica*” editat de Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut) intitulat „Moneda în Republica Moldova”. Coordonatorii volumului sunt dr. Ana Boldureanu și dr. Eugen Nicolae, iar între autori se regăsesc mai mulți specialiști din domeniu din Republica Moldova și România: Silviu Andrieș-Tabac (heraldist de Stat al Republicii Moldova, Chișinău), Ana Boldureanu (Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău), Lilia Dergaciova (Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM, Chișinău), Mihai Dima (Banca Națională a României, București), Dan Ilie (Banca Națională a României, București), Theodor Isvoranu (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române, București), Eugen Nicolae (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române, București), Ana-Maria Velter (Muzeul Național de Istorie a României, București), Aurel Vîlcu (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române, București).

Pe teritoriul Basarabiei formarea colecțiilor numismatice a avut un istoric nefast. Din secolul al XIX se cunoaște despre existența colecției de monede a lui Ion Casian Suruceanu care număra peste 10.000 de piese și care, după moartea savantului, a fost făcută parțial cadou diferitor societăți și muzee din Imperiul Rus sau scoasă la licitații particulare. Existau mici colecții numismatice pe lângă unele instituții de învățământ. În același timp, sfârșitul secolului al XIX-lea a însemnat pentru Basarabia și un „val de interes” pentru antichități cu urmări, deseori, negative pentru știința locală. Au fost descoperite zeci de tezaure monetare, prădate un număr mare de morminte antice, obiectele descoperite (printre care peste 11,700 de monede identificate după procesele verbale ale poliției păstrate în Arhiva Națională a Republicii Moldova¹) luând calea Ermitajului din Sankt-Petersburg sau altor muzee din Rusia; un număr impresionant de monede din lipsă de interes pentru experții ruși

¹ Matveev, Arcuș 2012, p. 141-148.

au fost topite ori au fost restituite celor care le-au descoperit și au ajuns în colecții particulare. Un procent foarte mic dintre ele au fost prezentate pe paginile revistelor din epoca respectivă, spre exemplu excepționalul tezaur de la Anadol². Astfel, din Basarabia secolului XIX, nu a supraviețuit nicio colecție numismatică. În perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial instituțiile muzeale au fost nevoite să înceapă lucrul de la zero. În ciuda efortului depus, în cei șapte decenii postbelici de specialiști din Chișinău, Odesa, Kiev, Moscova etc., numărul volumelor cu un conținut axat exclusiv pe monedă și circulație montară din spațiul pruto-nistean rămâne a fi foarte redus³, iar notele privind descoperirile, articolele și studiile publicate prezintă o listă foarte dispersată. Astfel, orice volum în domeniul numismaticii basarabene este primit cu atenție sporită.

Lucrarea prezentată demarează cu un Cuvânt înainte semnat de acad. Gheorghe Duca, președintele Academiei de Științe a Moldovei, în care se afirmă că volumul pune la dispoziție o istorie a monedei în spațiul actual al Republicii Moldova, care vine ca o cunună a colaborării dintre specialiștii muzeelor și institutelor de cercetare de la Chișinău și de la București. După evocarea rolului arheologiei și a studiilor interdisciplinare, se revine la o idee amplu discutată în istoriografie privind caracterul de zonă de contact al teritoriului Republicii Moldova, între diferite imperii și civilizații, străbătut și de drumuri comerciale internaționale. În același timp se anunță convingerea că volumul va corespunde exigențelor atât a cercetătorilor, cât și a publicului larg.

Textul volumului continuă cu o Introducere semnată de dr. Eugen Nicolae (director adjunct științific al Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române) din care reiese că volumul este dedicat împlinirii a 20 de ani de la introducerea monedei naționale în Republica Moldova. Tot aici este prezentată structura lucrării, motivația ei, dar și anumite probleme pe care au avut a le depăși autorii, fără a uita să se atenționeze contribuția diferitor instituții la Ilustrația lucrării, dar și a unor specialiști, colecționari și conducerei Instituției Publice „Enciclopedia Moldovei”.

Conținutul de bază este format de patru capitole corespondente celor patru epoci: Epoca antică (p. 15-93), Evul mediu (p. 97-257), Epoca modernă (p. 261-439) și Moneda națională a Republicii Moldova (p. 443-479), și se încheie cu o Bibliografie (p. 480-502) și Abrevieri (p. 503-504), însumând 504 pagini.

Capitolul privind monedele din *epoca antică* din Republica Moldova este divizat în două subcapitole separate după principiul cronologic: secolele VI-I a. Chr. și secolele I-VII p. Chr. Primul subcapitol semnat de Aurel Vilcu cuprinde două componente: Monedele grecești și Monedele macedonene și imitațiile de tip macedonean. Cel de-al doilea subcapitol a fost fracționat în trei componente: Monedele Imperiului Roman timpuriu (27 a. Chr. – 294 p. Chr.) semnat de Mihai Dima, Monedele Imperiului Roman târziu (294-498 p. Chr.) și Monedele bizantine timpurii (secolele VI-VII), semnate de Theodor Isvoranu.

² Придик 1902, с. 58-92.

³ Нудельман 1976; Нудельман 1985; НИ 1990; Tezaure 1994; Popa, Ciobanu 2003; Boldureanu 2013; Musteață 2014; CNM-V.1 2014.

Cel de-al doilea capitol este dedicat descoperirilor monetare din *evul mediu* care acoperă peste 30% din textul lucrării. El a fost împărțit în 6 subcapitole după criteriul cronologic (Secolul VIII – mijlocul secolului XIII, Dominația Hoardei de Aur și formarea Principatului Moldova: 1242-1400, Perioada 1400-1457, Perioada 1457-1527, Perioada 1527-1600, Perioada 1600-1711), fiecare din ele cuprinzând mai multe componente separate după emitentul monedelor. Primul subcapitol cuprinde monedele bizantine (Aurel Vîlcu și Theodor Isvoranu) și islamice (Ana Boldureanu și Eugen Nicolae), cel de-al doilea este și cel mai variat cu cinci componente (Monedele Hoardei de Aur (Eugen Nicolae), Monedele locale din perioada războiului civil din Hoarda de Aur: 1359-1369 (Eugen Nicolae), Monedele europene (Lilia Dergaciova), Monedele moldovenești (Lilia Dergaciova), Specificul circulației monetare în spațiul Pruto-Nistrea în perioada 1369-1400 (Eugen Nicolae)), al treilea subcapitol include trei componente (Monedele moldovenești (Lilia Dergaciova), Monedele islamice (Eugen Nicolae), Monedele europene (Lilia Dergaciova și Ana-Maria Velter)), ultimele trei subcapitole au structură identică, cuprinzând monedele moldovenești (Lilia Dergaciova, Ana-Maria Velter și Eugen Nicolae), otomane (Ana Boldureanu, Eugen Nicolae și Aurel Vîlcu) și europene (Lilia Dergaciova, Ana-Maria Velter și Ana Boldureanu).

Monedele din epoca modernă formează cel de-al treilea capitol al lucrării, fracționat în cinci subcapitole (Perioada fanariotă: 1711-1812, Basarabia în componența Imperiului Rus: 1812-1918, Basarabia în componența României: 1918-1944, Moneda ucraineană în Transnistria și Moneda sovietică). Primul subcapitol include trei compartimente: Regimul fanariot (Aurel Vîlcu și Ana Boldureanu), Ocupația rusească din timpul războiului din 1768-1774, Ocupația rusească din timpul războiului din 1806-1812, semnate de Ana Boldureanu. Al doilea subcapitol, având ca autor tot pe dna Ana Boldureanu este însoțit de o inserție: Sudul Basarabiei în perioada 1856-1878 (Dan Ilie), cel de-al treilea subcapitol a fost intitulat Basarabia în componența României (Dan Ilie), ultimele două îl au drept autor pe Silviu Andrieș-Tabac – Moneda ucraineană în Transnistria și Moneda sovietică, cel din urmă fiind separat în două componente: Funcționarea monedei sovietice în R.A.S.S. Moldovenească, Basarabia, R.S.S. Moldovenească și Republica Moldova.

Ultimul capitol intitulat Moneda națională a Republicii Moldova, a fost semnat de Ana Boldureanu.

Parcursul textului denotă faptul că autorii nu s-au limitat la teritoriul Republicii Moldova, fiind prezentate, cum era și firesc, descoperiri și analogii din întreg spațiul pruto-nistrea care, din punct de vedere istoric, prezintă o unitate geopolitică. Corespondențele dintre lumea greacă, Imperiul roman și mediul barbar pentru antichitate, teritoriul supus Țării Moldovei, raiale stăpânite de turci ori cetăți controlate de unguri sau polonezi în evul mediu și nu mai puțin peștrita viață politică și militară însoțită de permutări de frontiere din epoca modernă și cea contemporană, au determinat imaginea circulației monetare în regiunea respectivă. În anumite cazuri și acest areal geografic este depășit în lucrare, spațiul pruto-nistrea fiind o zonă de tranzit între occident și orient, unele monede originare din regiuni îndepărtate, au rămas mărturie a mobilității oamenilor și mărfurilor în toate epocile istorice.

Textul lucrării se remarcă prin descrieri ale cadrului istoric general în care sunt incluse descoperirile monetare, fiind însoțite de ipoteze, concluzii și reconstrucții istorice pertinente, unele dintre care pot fi incluse și în categoria noutăților științifice. În același timp se evidențiază modul de prezentare a textului de către autori, care în mare parte se datorează și muncii coordonatorilor științifici, doct, laconic și pe înțelesul diferitor categorii de cititori. Cel din urmă aspect este vital în cazul unor lucrări enciclopedice, care sunt utilizate nu doar de specialiști în domeniu, studenți, manageri din domeniul patrimoniului, dar și de alți cititori interesați de numismatică. Dacă circulația monetară până în secolul XIX și-a mai găsit reflectare în diverse studii, în această lucrare se remarcă în mod deosebit textele privind circulația monetară din secolul XX, inclusiv și emisiunile Republicii Moldova, unele piese fiind deja scoase din circulație.

Sigur că lucrarea, prin numărul redus de pagini care le cuprinde, nu a reușit să includă toate descoperirile monetare din Republica Moldova, sigur că anumite opinii ale autorilor, cum e și normal, sunt discutabile, iar noile descoperiri vor aduce ipoteze și concluzii noi, numismatică fiind prin descoperirile permanente de monede o disciplină istorică „vie”. Deja la mai puțin de un an de la apariția volumului prin periegeze și cercetări arheologice sau prin descoperiri întâmplătoare au fost recuperate peste 100 de monede care vin să completeze Catalogul descoperirilor monetare din Republica Moldova. Cu toate acestea, studiul enciclopedic prezentat marchează o etapă importantă în cercetările numismatice din spațiul pruto-nistean.

„Moneda în Republica Moldova” vine drept un răspuns la necesitatea stringentă de prezentare a descoperirilor recente și reevaluare a tezaurului monetar al Republicii Moldova, care în ciuda valorii incontestabile pe anumite segmente rămâne a fi o *terra incognita*. Textul lucrării a scos în evidență acele etape în care istoria monedei și circulației monetare se impun în lista priorităților de cercetare. Lucrarea are de câștigat și prin planșele color calitative, care oferă o imagine reală a pieselor monetare. Felicităm grupul de autori cu această realizare bibliografică, care în mod cert va deveni sursa primară pentru toți cei care se vor arăta interesați de circulația monetară în spațiul dintre Prut și Nistru.

*Sergiu Matveev**

* Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău.

Bibliografie

- Boldureanu 2013:** Ana Boldureanu, Moneda otomană în Moldova în perioada 1512-1603, Chişinău, 2013.
- CNM-V.1 2014:** V. M. Butnariu (ed.), *Corpus Nummorum Moldaviae – V.I. Monnaies et parures du Musée National d'Ethnographie et d'Histoire Naturelle de Chişinău*, Chişinău, 2014.
- Matveev, Arcuş 2012:** S. Matveev, Elena Arcuş, *Legislația patrimoniului în Imperiul Rusiei în secolul al XIX-lea și impactul asupra guberniei Basarabia*, The Historian's Atelier. Sources, Methods, Interpretations, Cluj-Napoca, 2012, p. 141-148.
- Musteață 2014:** S. Musteață, *Moneda bizantină în regiunile carpato-nistrene în secolele VI-X*, Chişinău, 2014.
- Popa, Ciobanu 2003:** Al. Popa, Larisa Ciobanu, *Moneda romană în Basarabia (Ghid metodic)*, Chişinău, 2003.
- Tezaure 1994:** *Tezaure din muzeele oraşului Chişinău. Secolele XVI-XVIII*, Chişinău, 1994.
- Нудельман 1976:** А. А. Нудельман, *Топография кладов и находок единичных монет*. Археологическая карта Молдавии. Выпуск 8. Кишинев, Штиинца, 1976.
- Нудельман 1985:** А.А. Нудельман, *Очерки истории монетного обращения в Днестровско-Прутском регионе (с древнейших времен до образования феодального Молдавского государства)*. Кишинев, Штиинца, 1985.
- НИ 1990:** *Нумизматические исследования по истории юго-восточной Европы*, Кишинев, 1990.
- Придик 1902:** Е.М. Придик, *Анадольский клад золотых статеров 1895 г., в Известия Императорской Археологической Комиссии*, Выпуск 3-тий, С-Петербург, 1902, с. 58-92.